

การพัฒนาแบบการส่งเสริมการเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่ สู่ความสำเร็จและยั่งยืน ของโรงพยาบาลมหาสารคาม

เสาวลักษณ์ นาคะพงษ์*

นิรมล โทแก้ว*

พัชรา พรหมอารักษ์*

*โรงพยาบาลมหาสารคาม

**คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สุวิมล พุทธบุตร*

รัตติยา ทองสมบูรณ์ *

อุมารณ์ ก้วสิทธิ์**

บทคัดย่อ

ประเทศไทยส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเป็นระบบตามนโยบายโรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่-ลูก มาเกือบ 20 ปี แต่อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม้อยู่ในระดับต่ำ การจัดการและรูปแบบในการดำเนินงานเป็นเรื่องสำคัญในการผลักดันงานให้สำเร็จอย่างยั่งยืน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดหารูปแบบที่เหมาะสม ในการสร้างพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ถูกต้อง ทั้งในแม่และครอบครัว ให้พร้อมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างยั่งยืน พื้นที่ศึกษาได้แก่ โรงพยาบาลมหาสารคามและชุมชนเครือข่าย กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่กลุ่มหญิงตั้งครรภ์ หญิงหลังคลอด และครอบครัว กลุ่มอาสาสมัครนมแม่ และกลุ่มภาคีเครือข่าย เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ แบบรายงาน การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการจดบันทึก วิธีการดำเนินการวิจัย คือ รูปแบบการใช้กระบวนการในการดำเนินงานซึ่งมี 3 ระยะคือ

ระยะที่ 1 พัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากโรงพยาบาลสู่แม่ในชุมชน โดยประเมินสถานการณ์ ด้วยการทบทวนเอกสาร พบว่า สัดส่วนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้สำเร็จก่อนจำหน่ายจากโรงพยาบาลของหญิงตั้งครรภ์เมื่อคลอดแล้วร้อยละ 100 การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อย 6 เดือนร้อยละ 64 ความพึงพอใจร้อยละ 95 ระยะที่ 2 พัฒนาทูตนมแม่ระดับจังหวัด โดยใช้ ตัวชี้วัดคุณภาพ การนิเทศผลงานของอาสาสมัคร ด้านทักษะ ความรู้ การปฏิบัติ การเยี่ยมบ้าน และการทำงานของเครือข่าย เกิดกลุ่มสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยทุกที่ทุกคนสนับสนุนนมแม่ได้ คือ แม่อาสา อาสาสมัครนมแม่ ยุวทูตนมแม่ และภาคีเครือข่าย ผลการดำเนินงานพบว่า อาสาสมัครนมแม่ทั้งหมด 275 รายเยี่ยมแม่หลังคลอดทั้งหมด 1,834 ราย ช่วยสนับสนุนให้แม่ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่สำเร็จอย่างน้อย 6 เดือนได้ 825 ราย (45%) ความพึงพอใจของแม่ที่ได้รับการเยี่ยม ร้อยละ 95 เกิดการสร้างกระแสการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในนักเรียน นักศึกษา ระยะที่ 3 ประเมินผล ทูตนมแม่ระดับหมู่บ้าน กลยุทธ์ในการดำเนินงาน คือ การสร้างพลังเข้มแข็งแก่บุคลากร ในโรงพยาบาลและแกนนำในชุมชน (empowerment) และการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม โดยใช้เทคนิคการสร้างอนาคตร่วมกัน (future search conference) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้/ระดมสมอง การถอดบทเรียนและนำองค์ความรู้มาใช้ ด้วยวิธี knowledge management ได้หมู่บ้านส่งเสริมสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชน ที่มีรูปแบบการดำเนินงานที่ชัดเจนจำนวน 21 หมู่บ้าน แล้วพบว่าใน พ.ศ. 2545-2550 อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพิ่มจากร้อยละ 16.50 เพิ่มเป็น ร้อยละ 44.60 ดังนั้นการใช้รูปแบบการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มาโดยตลอดของโรงพยาบาลมหาสารคาม และการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จะสำเร็จอย่างยั่งยืนได้ต้องปรับเปลี่ยน เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทและกลุ่มของผู้รับบริการต่อไป

คำสำคัญ:

การพัฒนาแบบ, การส่งเสริม, ความสำเร็จ, ความยั่งยืน, การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

บทนำ

น้ำนมแม่ คืออาหารที่เป็นปัจจัยพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ เป็นอาหารมื้อแรก และมีมือต่อไปที่มีคุณค่าของทารกตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโตใหญ่ ไม่มีอาหารชนิดใดที่มีคุณค่าเทียบเท่า^(1,2) โรงพยาบาลมหาสารคาม ได้ดำเนินงานเป็นโรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่-ลูกมาตั้งแต่ พ.ศ. 2534 โดยส่งเสริมให้แม่ที่คลอดในโรงพยาบาลมหาสารคามเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้สำเร็จโดยดำเนินงานตามบันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มาโดยตลอด^(3,4) จากการประเมินความคงอยู่ของโรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่-ลูก พบว่าบันไดขั้นที่ 10 คือการจัดตั้งกลุ่มสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เฉพาะในโรงพยาบาลเท่านั้น คือคลินิก นมแม่ แต่ยังไม่มีการมีชุมชน และจากการเก็บข้อมูลอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อย 4 เดือน ในเดือน ธันวาคม 2545 พบว่า แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อย 4 เดือน ได้ร้อยละ 16.50⁽⁵⁾ อุปสรรคสำคัญเนื่องจากแม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้เฉพาะเมื่ออยู่โรงพยาบาลเท่านั้น เมื่อกลับไปบ้านมีสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ กันและพบว่าความเชื่อและวัฒนธรรมในท้องถิ่นช่วยส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ไม่นานเพราะป้อนข้าว ป้อนน้ำ เร็วก่อนกำหนดซึ่งพบได้มากถึงร้อยละ 50 การสร้างผู้ช่วยให้คำปรึกษาเมื่อแม่กลับไปที่บ้าน ได้ทดลองทำโครงการจัดตั้งอาสาสมัครนมแม่^(6,22) ขึ้นใน พ.ศ. 2546 โดยอบรมให้ความรู้ทั้งทฤษฎี และปฏิบัติให้แก่กลุ่มอาสาสมัครนมแม่ ที่มีทัศนคติที่ดีในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ที่อาสาเข้ามาช่วยให้คำปรึกษาแก่หญิงตั้งครรภ์ และแม่หลังคลอด ซึ่งจากการดำเนินการช่วงแรกได้อาสาสมัครนมแม่ เข้าร่วมโครงการครอบครัวอบอุ่นบ้านในเครือข่าย 215 หมู่บ้านรวม 275 คน ซึ่งผลจากการมีอาสาสมัครนมแม่ พบว่า พ.ศ. 2546 แม่ที่คลอดในโรงพยาบาลจำนวน 3,094 ราย ได้รับการเยี่ยมให้คำปรึกษาจากอาสาสมัครนมแม่ 1,965 ราย คิดเป็นร้อยละ 63.51 และแม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อย 6 เดือนได้สำเร็จ จำนวน 653 ราย คิดเป็น ร้อยละ 33.27 ซึ่งส่งผลในภาพรวมทำให้อัตรา

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อย 6 เดือน ของแม่ที่คลอดทั้งหมด ในโรงพยาบาลมหาสารคาม ใน พ.ศ. 2546 ได้ร้อยละ 32.46⁽⁷⁾ (ระดับนโยบาย 30%) จากผลสัมฤทธิ์ ของโครงการดังกล่าว โรงพยาบาลมหาสารคาม ร่วมกับ PCU เครือข่าย จึงได้จัดทำโครงการพัฒนารูปแบบการสร้างพฤติกรรมเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในชุมชนเครือข่ายโรงพยาบาลมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการดำเนินงานที่เหมาะสมในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืนในโรงพยาบาลและในชุมชนเครือข่ายของโรงพยาบาลมหาสารคาม ที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เครือข่ายโรงพยาบาลมหาสารคามโดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระยะ คือ

ขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการ และขั้นประเมินผล

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 จัดประชุมชี้แจงคณะกรรมการดำเนินงานในโรงพยาบาลและเครือข่าย

1.2 คัดเลือกพื้นที่เป้าหมาย

1.3 คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายตามเกณฑ์ที่กำหนดเข้าร่วมกิจกรรม

1.4 ประสานงานกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการทำกิจกรรมในพื้นที่ ได้แก่สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน องค์การบริหารส่วนตำบล สถาบันการศึกษา

2. ขั้นดำเนินการ โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 จากโรงพยาบาลส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วย นมแม่ สู่เส้นทางการพัฒนารูปแบบการสร้างพฤติกรรมเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชน^(8,21)

ระยะที่ 2 จากพระปณิธาน⁽⁹⁾ ที่ประธานผู้พูดนมแม่จังหวัดมหาสารคาม

ระยะที่ 3 เส้นทางสานฝันจากทูนนมแม่สู่หมู่บ้านต้นแบบทูนนมแม่⁽¹⁰⁾

3. ชั้นประเมินผล

- 3.1 การจัดบันทึกจากกลุ่มต่าง ๆ (Focus group) นำเสนอ เพื่อให้เกิดข้อสรุปและการยอมรับในแต่ละกลุ่ม
- 3.2 ประเมินโดยใช้ตัวชี้วัดคุณภาพ
- 3.3 การนิเทศ / ประเมินความเข้มแข็ง
- 3.4 การดำเนินงานของภาคีเครือข่าย
- 3.5 แบบฟอร์มส่งต่อการเยี่ยมบ้าน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ การจัดบันทึก การสรุปประเด็น
2. ข้อมูลเชิงปริมาณ (ใช้แบบทดสอบความรู้ แบบรายงาน ความถี่ และร้อยละ)

การประเมินผลการศึกษารูปแบบวิจัย

การนำเสนอผลการพัฒนาทั้งในแง่ของกระบวนการดำเนินการวิจัยและผลลัพธ์ของการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ผลการศึกษา

1. ชั้นเตรียมการ

1.1 การศึกษาข้อมูลบริการและสถิติที่เกี่ยวข้อง พ.ศ. 2546 - พ.ศ. 2548 แม่ที่คลอดในโรงพยาบาลมหาสารคาม จำนวน 9,282 ราย ได้รับการเยี่ยมให้คำปรึกษา จากอาสาสมัครนมแม่ 5,896 ราย คิดเป็นร้อยละ 63.52 เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน้อยกว่า 6 เดือนได้สำเร็จ จำนวน 1,962 รายคิดเป็นร้อยละ 33.27 และส่งผลในภาพรวมทำให้อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน้อยกว่า 6 เดือน ของแม่ที่คลอดทั้งหมดในโรงพยาบาลมหาสารคาม ใน พ.ศ. 2548 ได้ร้อยละ 38.53⁽¹¹⁾ (ระดับนโยบาย ร้อยละ 30)

1.2 การศึกษารูปแบบการดำเนินงานส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่โดยการเปรียบเทียบรูปแบบเดิม

และรูปแบบที่พัฒนา ดังนี้

ก. กลุ่มหญิงตั้งครรภ์และครอบครัวรูปแบบเดิม ชักประวัติ ตรวจครรภ์ สอนสุขศึกษา ดูวิดีโอ การพัฒนารูปแบบใหม่ มีการตรวจหัตถม กิจกรรมเชิงรุกในชุมชนใช้กระบวนการ empowerment เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ข. กลุ่มมารดาหลังคลอดและครอบครัว เดิมไม่มีรูปแบบชัดเจนกิจกรรมการพัฒนารูปแบบใหม่ มีการช่วยเหลือให้ลูกดูดเร็ว ฝึกให้สามีมีส่วนช่วยเหลือหลังคลอด การฝึกทักษะแม่ที่มีปัญหา สอนเทคนิคการประเมินน้ำนม ฝึกบีบน้ำนม ป้อนให้ลูกที่อยู่ในตู้อบ จัดให้มีธนาคารนมแม่ มีคลินิกนมแม่ เยี่ยมติดตามผู้คลอดทุกราย ฝึกทักษะแก้ไขปัญหาทั้งรายกลุ่ม รายเดี่ยว และครอบครัว ก่อนจำหน่ายจัดกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นัดประเมินเมื่อลูกอายุครบ 6 เดือน มีระบบส่งต่อ/ ตอบกลับ มีระบบการเยี่ยมบ้าน มีอาสาสมัครนมแม่เยี่ยมบ้าน

ค. กลุ่มสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กลุ่มภาคี เครือข่าย เดิมไม่มีรูปแบบ กิจกรรมการพัฒนารูปแบบใหม่ในชุมชน มีอาสาสมัครนมแม่ มีชมรมยุวทูตนมแม่ มีมุนนมแม่ในโรงงาน มีท้องถิ่น และเทศบาล เข้าร่วมโครงการและสนับสนุนงบประมาณ ในหมู่บ้าน/ชุมชน มีหมู่บ้านต้นแบบ

2 ชั้นดำเนินการ มี 3 ระยะ คือ

การดำเนินงาน ระยะที่ 1 พัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากโรงพยาบาลสู่แม่ในชุมชนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาโรงพยาบาลไปสู่การเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ได้รับการสนับสนุน และการประกาศนโยบายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของโรงพยาบาลมหาสารคาม ซึ่งเป็นการพัฒนา งานส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทั้งระบบ จนประสบความสำเร็จ แต่การดำเนินงานต่อเนื่องที่จะไปสู่ชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืน และต่อเนื่อง ยังไม่มีระบบที่ชัดเจน โรงพยาบาลมหาสารคาม จึงได้ดำเนินการกำหนดงานโครงการพัฒนารูปแบบการสร้างพฤติกรรมเลี้ยงลูกด้วยนม

แม่ในชุมชนเครือข่ายโรงพยาบาลมหาสารคาม โดยมี การดำเนินงาน ดังนี้

ก. กลุ่มหญิงตั้งครรภ์ มารดาหลังคลอด และ ครอบครัวในชุมชนกิจกรรมการสร้าง empowerment ใน กลุ่มหญิงตั้งครรภ์ มารดาหลังคลอด และครอบครัว เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยให้ความรู้และเตรียมพร้อม แลกเปลี่ยนความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ระหว่างกลุ่ม พักเทคนิคการเยี่ยมบ้าน การให้คำปรึกษาหญิงตั้งครรภ์ มารดาหลังคลอดและครอบครัวเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้แก่อาสาสมัคร นมแม่

ข. กิจกรรมแม่ช่วยแม่ (Mother Support Group) ที่คลินิกนมแม่ โรงพยาบาลมหาสารคาม ในกลุ่มแม่ที่มีปัญหาการเลี้ยงลูกด้วย นมแม่ ซึ่งมีอาสาสมัครนมแม่ ที่เคยประสบปัญหาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในช่วงที่คลอดเป็นที่ปรึกษาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อสร้างกำลังใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ นัดแม่เมื่อลูกอายุครบ 1 เดือน และ 2 เดือน

ค. การดำเนินงานของอาสาสมัครนมแม่ในเขตอำเภอเมืองมหาสารคามจำนวน 275 คน จาก 14 ตำบล 215 หมู่บ้านโดยจัดให้มีการเสวนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์

ง. การประชาสัมพันธ์และสร้างกระแสการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชน โดยการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จัดรายการวิทยุ

จ. การขยายภาคีเครือข่ายทูตนมแม่ ซึ่งประกอบด้วย ภาคประชาชน ภาคราชการ เอกชน องค์กรปกครองท้องถิ่น สถาบันการศึกษา

การดำเนินงานระยะที่ 2 พัฒนาทูตนมแม่ระดับจังหวัด จากพระปณิธานที่ประทาน สู่การเป็นทูตนมแม่จังหวัดมหาสารคาม มีการขยายกลุ่มสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากกลุ่มเดิม คือ

อาสาสมัครนมแม่ (อส.น.) ในชุมชน เริ่มต้นใน พ.ศ. 2546 จำนวน 275 คนและได้มีการขยายไปที่กลุ่มแม่

อาสา ซึ่งเป็นแม่ที่คลอดบุตรจากโรงพยาบาลมหาสารคาม และโรงพยาบาลชุมชน 12 แห่ง ที่สมัครใจทำงานเพื่อชุมชน โดยรวมกลุ่มจัดทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ สร้างความมั่นใจให้แม่ที่คลอดใหม่ ในพ.ศ. 2549 โดยมีแม่อาสา จำนวน 249 คน พ.ศ. 2550 ขยายกลุ่มสนับสนุนไปที่ตัวแทนนักเรียน นักศึกษาในจังหวัดมหาสารคามทั้งชายและหญิง สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม ภายใต้ชื่อ “ยุวทูตนมแม่” และ ภาคีเครือข่าย ทูตนมแม่ที่โรงงาน และ จากการประชุมของศูนย์นมแม่แห่งประเทศไทย และเครือข่าย 7 Nodes ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2550 ได้เสนอความคิดของการสร้างการมีส่วนร่วมของสังคมในวงกว้าง จึงเป็นที่มาของการสร้าง “ทูตนมแม่” ของจังหวัดมหาสารคาม ความหมาย ของทูตนมแม่ คือ บุคคลที่มีจิตอาสา สามารถชี้ชวนให้สังคมสนใจและเห็นความสำคัญของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และขยายเครือข่าย และจากการริเริ่มโครงการที่มีผู้อาสาขยายผลความรู้เรื่องนมแม่ ผ่านตัวบุคคล ในนามทูตนมแม่ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณอย่างยิ่งโดยพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาฯ ในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จเปิดโครงการ ทูตนมแม่จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2550 และเป็นการขยายผลการดำเนินงานส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทั่วทั้งจังหวัด เพื่อให้เกิดรูปแบบการดำเนินงานส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่เป็นมาตรฐาน ปัจจุบันทูตนมแม่มี จำนวน 640 คน ผลจากการมีทูตนมแม่พบว่าอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแม่ที่คลอดในโรงพยาบาลมหาสารคาม เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 16.50 ใน พ.ศ. 2545 (ECBF 4 เดือน) เป็นร้อยละ 44.60 ใน พ.ศ. 2550 (ECBF 6 เดือน)⁽¹²⁾

การดำเนินงานระยะที่ 3 ทูตนมแม่ระดับหมู่บ้าน เส้นทางสานฝันจากทูตนมแม่สู่หมู่บ้านต้นแบบทูตนมแม่หมู่บ้านต้นแบบทูตนมแม่ ประกอบด้วยหมู่บ้านที่อาสาเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมด้านนมแม่ และเป็นหมู่บ้านที่สามารถส่งเสริม/สนับสนุนให้คนในชุมชนได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่จำนวน 21 หมู่บ้าน (เป้าหมาย

สถานีอนามัยละ 1 หมู่บ้าน) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นการสร้างหมู่บ้านต้นแบบด้านการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชน กลยุทธ์ที่ใช้ในการดำเนินงานคือ การสร้างองค์ความรู้ ทักษะ การประชาสัมพันธ์ การสร้างกระแสในสังคมให้เห็นความสำคัญของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การสร้างความเข้มแข็งของภาคีเครือข่าย การบูรณาการงานร่วมกับภาคีเครือข่าย โดยมีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สมาชิกชุมชนแม่ เพื่อสร้างพฤติกรรม การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ถูกต้อง

3. ชั้นประเมินผล

3.1 ติดตามประเมินผลโดยใช้ตัวชี้วัดคุณภาพ คือ

- อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อย่างถูกต้องในโรงพยาบาลและเมื่อกลับบ้านในกลุ่มแม่ที่ผ่านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มากกว่าร้อยละ 95

- อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อย 6 เดือน ในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ที่เข้าร่วมโครงการเลี้ยงได้สำเร็จมากกว่า ร้อยละ 50

3.2 จากการนิเทศติดตามการดำเนินงานของอาสาสมัครนมแม่ โดยประเมินความเข้มแข็งจากการ วัดทักษะ วัดความรู้ และ วัดการปฏิบัติ

3.3 ติดตามการดำเนินงานของภาคีเครือข่ายตามแผนงานโครงการกิจกรรม

3.4 จากแบบฟอร์มส่งต่อการเยี่ยมบ้านของอาสาสมัครนมแม่

ผลลัพธ์ของการดำเนินงานการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ระยะที่ 1 จากเทคนิค empowerment สามารถถอดบทเรียน และกระบวนการ knowledge management ได้ข้อสรุปดังนี้

1. อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้สำเร็จก่อนจำหน่ายจากโรงพยาบาล ของหญิงตั้งครรภ์ที่เข้ากลุ่มเมื่อคลอดแล้ว คิดเป็น ร้อยละ 100

2. อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อย 6 เดือน ของมารดาหลังคลอดที่เข้าร่วม

กิจกรรม 275 คน เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อย 6 เดือน 176 คน ร้อยละ 64

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 540 คู่ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อย 6 เดือน 275 คน ร้อยละ 51 และอัตราความพึงพอใจ ร้อยละ 95

4. อาสาสมัครนมแม่ทั้งหมด 275 รายเยี่ยมแม่หลังคลอดทั้งหมด 1,834 ราย ช่วยสนับสนุนให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่สำเร็จอย่างน้อย 6 เดือนได้ 825 ราย ร้อยละ 45 อัตราความพึงพอใจแม่ที่ได้รับการเยี่ยม ร้อยละ 95

5. กระแสการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในจังหวัดมหาสารคามเป็นรูปธรรมที่ดีขึ้น อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อย 6 เดือน ใน พ.ศ. 2549 เท่ากับ ร้อยละ 42.16

ผลลัพธ์ การดำเนินงานระยะที่ 2

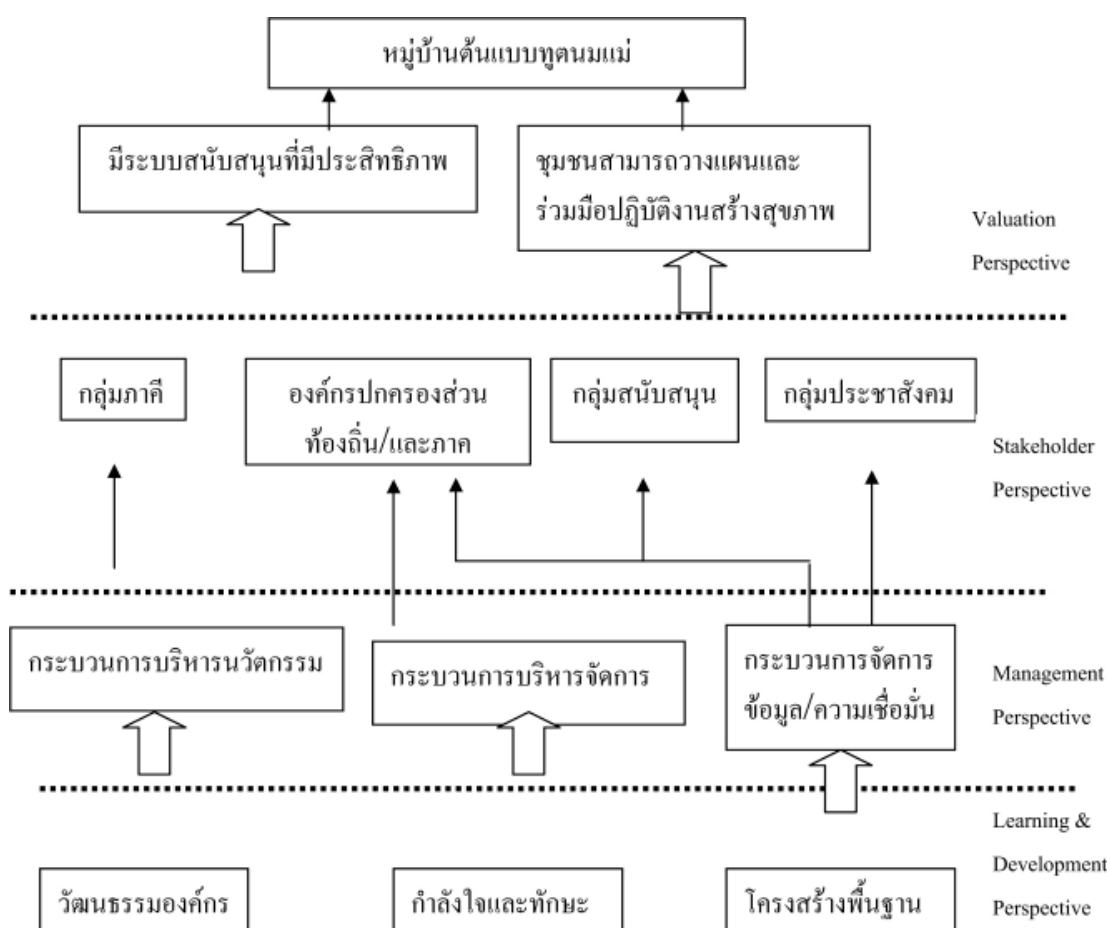
เกิดกลุ่มสนับสนุนนมแม่ โดยทุกที่ทุกคนสนับสนุนนมแม่ได้ คือแม่อาสา อาสาสมัครนมแม่ ยุวทูตนมแม่ ที่อาสาสมัครร่วมสร้างกระแสการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในกลุ่มเยาวชนที่จะเป็นพ่อ แม่ในอนาคต ที่ก่อตั้งเป็นชมรมตั้งแต่วันที่ 17 พฤษภาคม 2550 โดยเริ่มต้นจากนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม จำนวน 414 คน และขยายกลุ่มยุวทูตนมแม่ไปที่ สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ ระดับประถมศึกษา 4 แห่ง ระดับมัธยมศึกษา 7 แห่ง ระดับอุดมศึกษา 3 แห่งอาจารย์ที่ปรึกษา 13 คน ปัจจุบันชมรมยุวทูตนมแม่เครือข่ายโรงพยาบาลมหาสารคาม มีสมาชิกทั้งหมด 485 คน

ผลลัพธ์ การดำเนินงานระยะที่ 3

การเกิดหมู่บ้านต้นแบบทูตนมแม่ช่วยสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ดังนี้ สรุปข้อมูลทั้ง 21 หมู่บ้าน มีแม่หลังคลอดในหมู่บ้านทั้งหมด 241 คน

1. สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อย 6 เดือน 138 คน ร้อยละ 57.26

2. หญิงตั้งครรภ์มีทั้งหมด 36 คน มีความตั้งใจที่

ที่มา: วารสารสุขภาพภาคประชาชนปีที่ 20 ฉบับที่ 8 มิถุนายน 2548
หัวข้อ การบริหารการเปลี่ยนแปลงสู่เมืองไทยแข็งแรง หน้า 7 - 17 โดยนายแพทย์อมร นนทสุด

รูปที่ 1 Flow Chart การนำแผนที่ยุทธศาสตร์มาใช้ในการดำเนินงาน⁽¹⁹⁾

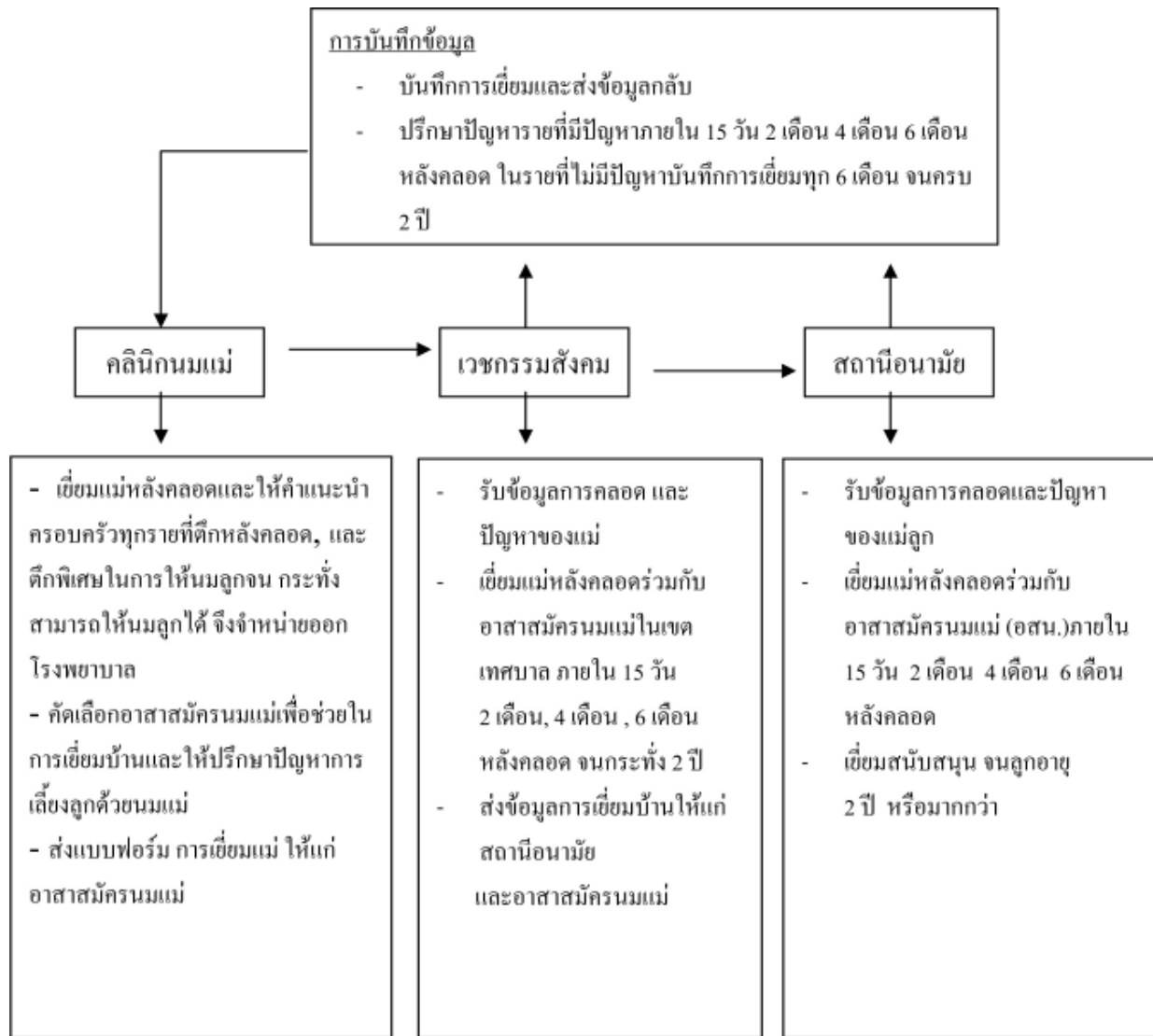
จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน้อย 6 เดือน 17 คน คิดเป็น ร้อยละ 47.22 และตั้งใจเลี้ยงต่อเนื่องถึง 2 ปี 15 คน คิดเป็นร้อยละ 41.67

วิจารณ์

จากการดำเนินงานพัฒนาการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของโรงพยาบาลมหาสารคามและเครือข่ายที่ดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและเชิงรุกถึงชุมชน ทำให้ได้ประจักษ์ว่าความรู้ด้านนมแม่ ที่ให้ตั้งแต่ในโรงพยาบาล เฉพาะกลุ่มเป้าหมายเท่านั้นที่มีความรู้ คือ หญิงตั้งครรภ์แม่หลังคลอดและครอบครัว เมื่อทำกิจกรรมเชิงรุกใน 21

หมู่บ้านซึ่งเป็นกลุ่มที่ทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมในด้านการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ถูกต้อง และเกิดความยั่งยืน พบว่า ไม่ว่าจะเป็นองค์ความรู้ หรือการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านนมแม่ ยังมีความรู้ด้านการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งแนวทางการแก้ไข ควรเป็นความร่วมมือในทุกภาคส่วนของประเทศไทยที่ช่วยให้ทุกส่วนมีความรู้ด้านนี้ต่อไป

การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สู่ความสำเร็จและความยั่งยืน สิ่งสำคัญคือ ต้องช่วยเหลือแม่ให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้สำเร็จก่อนจำหน่ายจากโรงพยาบาล เมื่อกลับสู่ชุมชนต้องใช้

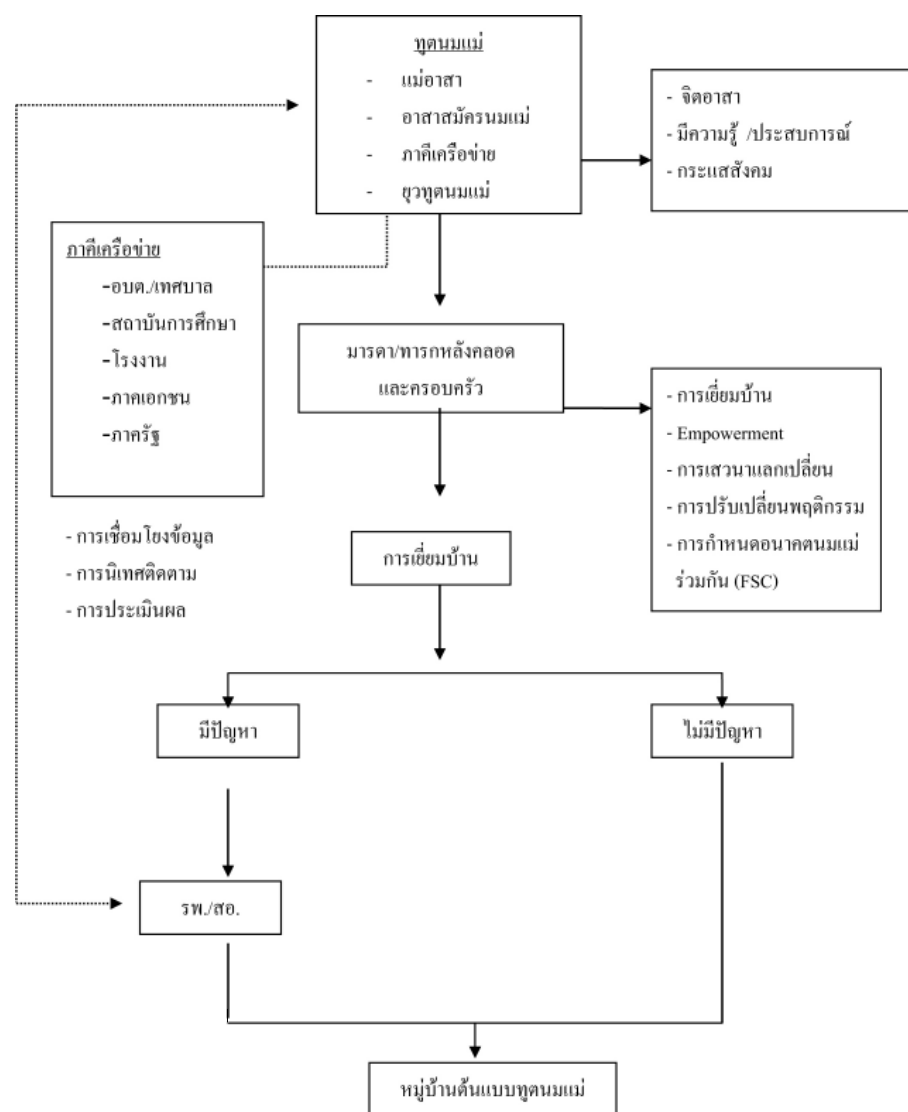

รูปที่ 2 ระบบส่งต่อข้อมูลการเยี่ยมบ้าน ของโรงพยาบาลและเครือข่าย

กระบวนการครอบครัว และชุมชนมีส่วนร่วม โดยการดำเนินงานของกลุ่มในแต่ละพื้นที่ หรือแต่ละชุมชน จะมีความหลากหลายแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง การศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการส่งเสริม การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยใช้แรงสนับสนุนของสามี โรงพยาบาลแม่และเด็ก ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 1 กรุงเทพมหานคร ของ มานี เจนการศึก และคณะ⁽¹³⁾ พบว่า ความรู้และระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของ มารดาหลังคลอด โดยกิจกรรมที่ได้จัดให้แก่มารดา

หลังคลอด ได้แก่

1. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและแบบราย สามี ภรรยา
2. ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ย ของความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สูงกว่าก่อน ทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) และกลุ่ม ทดลองมีระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มากกว่า กลุ่มเปรียบเทียบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = 0.033$) สอดคล้องกับการศึกษาของ กรรณิการ์ บางสายน้อย⁽¹⁴⁾ ศึกษาประสิทธิผลของโครงการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ใน

รูปที่ 3 การดำเนินงานโครงการทุดนมแม่ จังหวัดมหาสารคาม

โรงพยาบาลแม่และเด็ก เชียงใหม่ ได้ดำเนินการประเมินผลโครงการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเป็นรูปแบบ โดยการสัมภาษณ์มารดาที่มีบุตรอายุ 12-18 เดือน พบว่า การให้ความรู้และทัศนคติที่ดีจะทำให้มารดามีระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นานขึ้น และส่งผลให้อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพิ่มขึ้น

สอดคล้องการดำเนินการตามนโยบาย บันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่⁽³⁾ คือบันไดขั้นที่ 10 เรื่อง การจัดตั้งกลุ่มสนับสนุนช่วยเหลือการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และการส่งต่อแม่ที่มีปัญหาในการเลี้ยง

ลูกด้วยนมแม่ ซึ่งเป็น 1 ในกิจกรรมสู่ความสำเร็จของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในการจัดตั้งกลุ่มสนับสนุนช่วยเหลือการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งเป็นกุญแจที่สำคัญต่อความสำเร็จและความยั่งยืนของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้

1. การตรวจหลังคลอดให้เร็วขึ้น
2. การเยี่ยมบ้าน
3. การโทรศัพท์สอบถาม
4. บริการในชุมชน ได้แก่ การให้บริการแบบผู้ป่วยนอก หรือโปรแกรมการให้คำปรึกษา

5. Mother support group

6. Family support system

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ทำในกิจกรรมการเยี่ยมบ้าน การบริการในชุมชน การเข้ากลุ่ม Mother support group และให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการดูแลเพื่อให้เกิดความสำเร็จและความยั่งยืนในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อไป

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภกาญจน์ ศิลปะรัศมี โรงพยาบาลมหาสารคาม นครศรีธรรมราช⁽¹⁵⁾ เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน เรื่องจริงที่นครศรีธรรมราช หนึ่งในกิจกรรม มีการดำเนินงานโครงการเพื่อนคู่ใจสายใยนมแม่ขึ้น ในปี 2547 โดยมีนโยบายจัดหาพี่เลี้ยงนมแม่ เป็นที่ปรึกษาให้กับแม่ตั้งแต่ระยะหลังคลอดในโรงพยาบาล และติดตามอย่างต่อเนื่อง เมื่อกลับไปบ้านแล้วจนครบ 6 เดือน โดยเยี่ยมที่บ้าน ผลการดำเนินงาน มีพี่เลี้ยงนมแม่ - แม่จำหน่ายจากโครงการ 30 คู่ ทำให้อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวอย่างน้อย 6 เดือน ร้อยละ 50

สอดคล้องกับงานวิจัยของ วาสนา วินัยพานิช⁽¹⁶⁾ โรงพยาบาลอุตรดิตถ์ เรื่อง การส่งเสริมสุขภาพทารกและเด็กแบบบูรณาการ ของชมรมดวงใจพ่อแม่ โรงพยาบาลอุตรดิตถ์เป็นครอบครัวเด็กป่วย เข้ารับการรักษาที่หนักกุมารเวชกรรม ดำเนินงาน ในปี 2547 ซึ่งมีสมาชิก 106 คน กิจกรรมของสมาชิก มีการพบปะ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ ความคิดเห็น การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พบว่า การตั้งชมรมดวงใจพ่อแม่ และกลุ่มนมแม่ ก่อให้เกิดพลังในการสร้างสรรค์ ในการดูแลสุขภาพทารกและเด็กอย่างมีคุณภาพ เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างสมาชิกในครอบครัว ระหว่างครอบครัว เจ้าหน้าที่สาธารณสุข หน่วยงานราชการ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกันแก้ไขปัญหา สร้างเสริมสุขภาพของเด็ก สมาชิกในครอบครัว และชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี

สอดคล้องกับการศึกษาของ จริยวัฒน์ คมพยัคฆ์ และคณะ⁽¹⁷⁾ ซึ่งศึกษาเปรียบเทียบระยะเวลาในการใช้

น้ำนมมารดาเลี้ยงทารกระหว่างมารดาในกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำและไม่ได้คำแนะนำในกรุงเทพมหานครโดยศึกษาในมารดาครรภ์แรก อายุระหว่าง 20-30 ปี โดยกิจกรรมได้แก่ การให้คู่มือการใช้งานมารดาในการเลี้ยงทารกไปอ่านประกอบและติดตามเยี่ยมเป็นระยะจนกระทั่ง 6 เดือนหลังคลอด พบว่ามารดาที่เป็นกลุ่มทดลองมีความรู้ในการในการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดามากกว่ากลุ่มควบคุม และมีระยะเวลาการเลี้ยงทารกด้วยนมมารดานานกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.005$)

Sloper, K และคณะ⁽¹⁸⁾ ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่โดยแบ่งกลุ่มมารดา 2 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง โดยกลุ่มทดลอง คือมารดาที่ได้รับการกระตุ้นและสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดา และได้ทำการสัมภาษณ์ พบว่ากลุ่มมารดาที่ได้รับการกระตุ้นจากเจ้าหน้าที่ที่มีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับถึงร้อยละ 19 และลดจำนวนการเลี้ยงลูกด้วยนมผสมจากร้อยละ 12 เหลือร้อยละ 3.3

ข้อสรุปและเสนอแนะในการดำเนินการวิจัยต่อไปของการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของโรงพยาบาลมหาสารคามนั้นยังพบว่าในการดำเนินงานทั้งในส่วนของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มเป้าหมาย และกิจกรรม บางอย่างยังต้องมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนกระบวนการเพื่อให้สอดคล้องทั้งในส่วนของผู้รับบริการ ครอบครัว และชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สมาคมแม่บ้านสาธารณสุข ศูนย์นมแม่แห่งประเทศไทย ที่ให้ทุนสนับสนุนในการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณ นายแพทย์เกรียงไกร โกวิททางกูร รองผู้อำนวยการฝ่ายการแพทย์ นางศิริพร ร่องทานาม รองผู้อำนวยการฝ่ายการพยาบาล คณะแพทย์พยาบาล เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลมหาสารคามทุกคน ที่ให้กำลังใจและช่วยเหลือ

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ และที่สำคัญที่สุด คือแพทย์หญิงศิริภรณ์ สวัสดิ์วร รักษาการผู้อำนวยการสถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินีที่ช่วยตรวจทานต้นฉบับและให้กำลังใจมาโดยตลอด และนายแพทย์ไพฑูริย์ อัครธนบดี หัวหน้ากลุ่มงานเวชกรรมสังคม และทีมงานจากกลุ่มงานสูติ-นรีเวชกรรม กลุ่มงานกุมารเวชกรรม สำนักงานสาธารณสุขอำเภอมหาสารคาม และสถานีนอนามัยเครือข่ายโรงพยาบาลมหาสารคาม ทุกคนที่เป็นทีมช่วยในการดำเนินงานและเก็บรวบรวมข้อมูล สุดท้ายขอขอบคุณ กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่ม ที่ให้ความร่วมมือ ในการดำเนินงานวิจัย ทำให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- พิภพ จิริภิญโญ. คุณค่าของน้ำนมแม่. ใน : พิภพ จิริภิญโญ, บรรณาธิการ. โภชนาศาสตร์ทางคลินิก ในเด็ก. กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์; 2538. หน้า 185-95.
- เกรียงศักดิ์ จิระแพทย์. พลังรักของแม่. ใน : อนอก อารีพรพรก. บรรณาธิการ. หนังสือการประชุมวิชาการ ครั้งที่ 13 ราชวิทยาลัยสูตินรีแพทย์แห่งประเทศไทย 20-22 ตุลาคม 2541. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์; 2541. หน้า 86-8.
- ศิริพร กัญชนะ. Ten steps to baby friendly hospital : problem and barrier. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสูติศาสตร์ นรีเวชวิทยา คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี; 2540.
- เกรียงศักดิ์ จิระแพทย์. การสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก. ใน: เกรียงศักดิ์ จิระแพทย์, วิภา จิระแพทย์, บรรณาธิการ. หลักการดูแลทารกแรกเกิดขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก; 2545. หน้า 47-9.
- โรงพยาบาลมหาสารคาม. รายงานประจำปีโรงพยาบาลมหาสารคาม ปีงบประมาณ 2545. มหาสารคาม : โรงพยาบาลมหาสารคาม; 2545.
- Marrow-Tlucak M, Haude RH, Emhart CB. Breastfeeding and cognitive development in the first two years of life. Soc Sci Med 1988; 16:1705-8.
- โรงพยาบาลมหาสารคาม. รายงานประจำปีโรงพยาบาลมหาสารคาม ปีงบประมาณ 2546. มหาสารคาม: โรงพยาบาลมหาสารคาม; 2546.
- ศิริพร กัญชนะ. ทิศทางการพัฒนาการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่. เอกสารประกอบการบรรยาย การประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการพัฒนาแบบการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โรง-แรมอมารีแอร์พอร์ต. 3-5 สิงหาคม 2545. กรุงเทพมหานคร: (เอกสารอัดสำเนา); 2545.
- โรงพยาบาลมหาสารคาม. สรุปโครงการทูตนมแม่จังหวัดมหาสารคามปีงบประมาณ 2550. มหาสารคาม : โรงพยาบาลมหาสารคาม; 2550.
- โรงพยาบาลมหาสารคาม. สรุปโครงการพัฒนาแบบการสร้างพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชนจังหวัดมหาสารคาม 2550. มหาสารคาม : โรงพยาบาลมหาสารคาม; 2550.
- โรงพยาบาลมหาสารคาม. รายงานประจำปีโรงพยาบาลมหาสารคาม ปีงบประมาณ 2548. มหาสารคาม : โรงพยาบาลมหาสารคาม; 2548.
- โรงพยาบาลมหาสารคาม. รายงานประจำปีโรงพยาบาลมหาสารคาม ปีงบประมาณ 2550. มหาสารคาม : โรงพยาบาลมหาสารคาม; 2550.
- มานี เจนการ, พรเพ็ญ โชติสกุล, จันทิรา วรรณราชู. การศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่โดยใช้แรงสนับสนุนของสามีในหญิงหลังคลอด โรงพยาบาลแม่และเด็ก ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 1 กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร; 2546.
- กรรณิการ์ บางสายน้อย. ศึกษาประสิทธิผลของโครงการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในโรงพยาบาลแม่และเด็ก เชียงใหม่. หนังสือการประชุมวิชาการของกรมอนามัย ประจำปีงบประมาณ 2535. กรุงเทพมหานคร; 2535. หน้า 64-5.
- ศุภกาญจน์ ศิลปะรัศมี. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว 6 เดือน เรื่องจริงที่นครศรีธรรมราช. หนังสือการประชุมวิชาการนมแม่แห่งชาติ ครั้งที่ 1 วันที่ 14-16 ธันวาคม 2548. กรุงเทพมหานคร; 2548. หน้า 226-8.
- วาสนา วินัยพานิช. การส่งเสริมสุขภาพทารกและเด็กแบบบูรณาการ ของชมรมดวงใจพ่อแม่ โรงพยาบาลอุดรดิตถ์. หนังสือการประชุมวิชาการนมแม่แห่งชาติ ครั้งที่ 1 วันที่ 14-16 ธันวาคม 2548. กรุงเทพมหานคร; 2548. หน้า 208-9.
- จริยวัฒน์ คมพยัคฆ์. รายงานการวิจัยศึกษาเปรียบเทียบระยะเวลาในการใช้นมมารดาเลี้ยงทารกระหว่างกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำ. กรุงเทพมหานคร: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล; 2525.
- Sloper K, Mckean L, Buam JD. Factor influencing breast-feeding. Arch Dis Child 1975; 50:150.
- อมร นนทสุด. การบริหารการเปลี่ยนแปลงสู่เมืองไทยแข็งแรง. วารสารสุขภาพภาคประชาชน 2548; 20:8:7-17.
- Adderson NK, Vik T, Jacobsen G, bakketeig LS. Breastfeeding and cognitive development : a meta-analysis. Am J Clin Nutr 1999; 70(40):525-35.
- Chen Y, Yu S, Li W. Artificial feeding and hospitalization in the first 18 months of life. Pediatrics 1988; 81:58.

Abstract Breastfeeding Promotion Model Development to Success and Sustainability, Maha Sarakham Hospital

Saowalak Nakhapongse*, Suwimon Phutanbut*, Niramol Thokaew*, Rattiya Tongsoombun*, Patchara Promrarak*, Umaporn Kuasit**

*Maha Sarakham Hospital, **Instructors Faculty of Nurse, Maha Sarakham University

Journal of Health Science 2008; 17:553-63.

Breastfeeding has been promoted in Thailand systematically under Baby Friendly Hospital policy for nearly 20 years but there was still low rate of breastfeeding. The appropriate and practical management model was needed to achieve and consolidate the goal.

The aims of this study was to develop appropriate models which efficiently empowered mothers including their families to be ready for breastfeeding correctly with sustainability. Groups of pregnant women, post partum women, families and volunteers were recruited from Maha Sarakham hospital and its community network. The tools being used in research were knowledge test, report form, interviewing, cooperative observing and recording. Research procedure was divided into 3 stages.

Stage 1; develop the model to promote breastfeeding in hospital by extending services to the mothers in communities. Having evaluated the condition by document reviewing, it was found that the proportion of breastfeeding success prior to post partum discharge was 100 percent. The six month breastfeeding success rate was 64 percent with 95 percent satisfaction rate. Stage 2; develop provincial - level breastfeeding ambassadors while implementing quality indices, supervision of volunteers' work achievement on the aspects of knowledge, performance, home-visiting and the task performing of the network. The ones who were able to support breastfeeding were volunteering mothers, breastfeeding volunteers, young breastfeeding ambassador and a partnership network. The performance outcomes were found that the total 275 breastfeeding volunteers visit 1,834 post-partum mothers and helped to enhance 825 (45%) mothers to successfully feed their babies within at least six months. The mothers' satisfaction with home visit was 95 percent. Breastfeeding trend was then promoted among students. Stage 3; evaluate village-level breastfeeding ambassadors; the strategies being used were empowerment to the hospital staffers and to community leaders and creation of cooperative procedure by using future search conference technique, mutually - exchange learning / brain storming, applying lessons and using knowledge management method. This could empower 21 villages that enhanced and supported mother on breastfeeding within communities with the empirical task performance model.

As a result, breastfeeding in B.E. 2545-2550 increased from 16.50 percent to 44.60 percent. Success and sustainability of mother breastfeeding promotion model could be obtained by further adaptation deem necessary and appropriate to the contexts and groups of clients.

Key words: model development, promotion, success, sustainability mother breastfeeding